

Адміністративне право і процес

УДК 342.951:349.6:351.813.12(477)

DOI <https://doi.org/10.5281/zenodo.17463053>

**Теоретико-прикладна модель модернізації публічного адміністрування
портових природоохоронних процедур**

Барановська Валентина Федорівна,

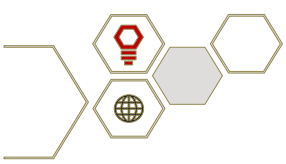
аспірантка кафедри морського, митного та інформаційного права,

Національний університет «Одеська юридична академія»,

м. Одеса, Україна, <https://orcid.org/0009-0002-7697-586X>

Прийнято: 10.10.2025 | Опубліковано: 28.10.2025

Анотація: Метою цієї статті є обґрунтування шляхів оновлення публічного адміністрування портових природоохоронних процедур на основі чинного законодавства, міжнародно-правових стандартів та кращих практик урядування, а також розробка теоретико-прикладного підґрунтя і створення наукового базису їх майбутніх трансформацій. У статті формулюються напрями удосконалення публічного адміністрування природоохоронних механізмів у портах, наводяться авторські теоретичні розробки понятійно-категоріального апарату. **Методологічна основа** дослідження охоплює контент-аналіз нормативних документів, теоретичне узагальнення, системний підхід при розробці авторських визначень, наукове прогнозування, правове моделювання, порівняння та абстрагування. Основні **результати** дослідження включають визначення складників сучасної екологізації портів, впливу глобалізації та транснаціоналізації правового регулювання на оновлення організаційного та правничого компонентів національного публічного адміністрування, характеристику проявів публічного адміністрування портових

природоохоронних процедур, актуалізацію уваги до взаємодії портів та портових міст, що зумовлює необхідність системного перегляду підходів до управління припортовими територіями, акваторіями, приморськими регіонами, а також означення напрямів оновлення концепції публічного адміністрування екологічного контролю та інших природоохоронних процедур у морських портах з виокремленням наборів інструментів такого адміністрування. **Висновки** підкреслюють необхідність додаткових досліджень для розробки сучасної секторальної моделі модернізації публічного адміністрування портових природоохоронних процедур, орієнтованої на теоретичне обґрунтування і практичну реалізацію комплексних заходів із забезпечення екологічної безпеки портових зон та приморських регіонів.

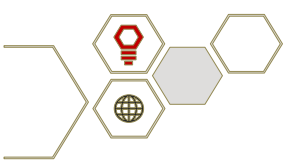
Ключові слова: порти, публічне адміністрування, портова діяльність, морська діяльність, портові формальності, екологічний контроль, екологізація, інструменти публічного адміністрування, міжвідомча взаємодія, інтегроване управління.

Theoretical and Practical Model for Modernizing Public Administration of Port Environmental Procedures

Valentyna Baranovska,

Research Fellow of Maritime, Customs and Information Law Department,
National University «Odesa Law Academy»,
Odesa, Ukraine, <https://orcid.org/0009-0002-7697-586X>

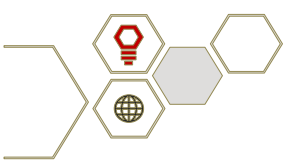
Abstract: The **aim** of this article is to substantiate the ways to update the public administration of port environmental procedures on the basis of the current legislation, the internationally-legal standards and the best practices of governance, as well as to develop a theoretically-applied basis and the creation of a scientific basis for their future transformations. The article formulates the directions of the improvement of

public administration of the environmental mechanisms in ports, adduces the author`s theoretical developments of conceptual and categorical apparatus. The **methodological basis** of the research includes the content-analysis of the normative documents, the theoretical generalization, the systematic approach to the development of copyright definitions, the scientific forecasting, the legal modeling, the comparison and the abstraction. The main **results** of the research include the definition of the components of modern greening of ports, the impact of globalization and transnationalization of the legal regulation on the renewal of the organizational and legal components of national public administration, the characteristic of manifestations of the public administration of port environmental procedures, the actualization of an attention to the interaction of ports and port cities, which necessitates a systematic review of approaches to the management of the port territories, the water areas, the coastal regions, as well as the definition of the directions for updating the concept of the public administration of ecological control and other environmental procedures in seaports with the allocation of sets of tools for such administration. The **conclusions** highlight the need for the additional researches to develop a modern sectoral model for the modernization of the public administration of port environmental procedures, focused on the theoretical substantiation and the practical implementation of comprehensive measures to ensure the ecological safety of the port zones and the coastal regions.

Keywords: ports, public administration, port activities, maritime activities, port formalities, environmental control, greening, tools of public administration, interagency cooperation, integrated management.

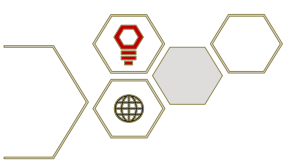
Постановка проблеми. Схвалення у червні 2025 р. Стратегії реформування системи державного нагляду (контролю) у сфері охорони навколишнього природного середовища, раціонального використання, відтворення і охорони природних ресурсів на період до 2029 року та операційного плану заходів з її реалізації у 2025–2027 роках [1] стало важливим етапом оновлення організаційно-правових засад публічного адміністрування

контрольної природоохоронної сфери в Україні. У цих документах втілено низку пропозицій та класичних поглядів на систему уповноважених органів, особливості здійснення їх повноважень, перераховано основні галузеві проблеми. Попри якісно розроблене бачення модернізації підходів держави до захисту довкілля через здійснення контрольних (наглядових) процедур, концептуалізації морського (портового) складника такої діяльності у схвалених актах не простежується. Це актуалізує потребу у виробленні секторальної моделі модернізації публічного адміністрування портових природоохоронних процедур, орієнтованої як на теоретичне обґрунтування, так і на практичну реалізацію комплексних заходів із забезпечення екологічної безпеки портових зон та приморських регіонів.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Проблематика новітніх змін системи публічного адміністрування природоохоронної діяльності у морських портах України досі не ставала предметом спеціальних теоретико-прикладних досліджень. Більшість вітчизняних публікацій зосереджена на практичних аспектах екологічного контролю, режиму портової діяльності та аналізі окремих судових рішень (Т. Аверочкіна, С. Андрущенко, К. Єременко, Б. Кормич, І. Леусенко, С. Неділько, О. Петренко, Т. Плачкова, В. Серафімов, А. Сурілова). При цьому, вони сформувавши необхідний базис цієї статті та ураховані при окресленні авторської позиції щодо оновлення наукових підходів до публічного адміністрування портових природоохоронних процедур на основі кращих управлінських практик та з дотриманням екологічного імперативу.

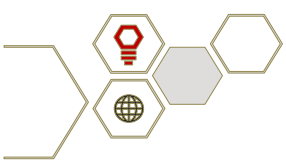
Виділення невирішених раніше частин загальної проблеми. Незважаючи на значну увагу до екологічного контролю у морських портах, зумовлену корупційними ризиками та інституційними перетвореннями, теоретико-прикладні аспекти оновлення концепції його публічного адміністрування потребують подальшого доктринального опрацювання. Це опрацювання має зосереджуватися на удосконаленні підходів до моніторингу довкілля припортових зон і приморських регіонів, адаптації зарубіжних практик

в умовах воєнного стану та повоєнного відновлення, забезпеченні доброчесності посадових осіб і дотриманні природоохоронного законодавства, а також на формуванні наукових правових засад для оновлення нормативного регулювання та застосовних управлінських механізмів.

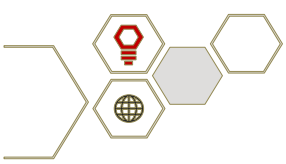
Формулювання цілей статті (постановка завдання). Метою цього дослідження є наукове обґрунтування шляхів оновлення публічного адміністрування портових природоохоронних процедур на основі чинного законодавства, міжнародно-правових стандартів та кращих практик урядування, а також розробка теоретико-прикладного підґрунтя і створення наукового базису їх майбутніх трансформацій. Завданням статті є розробка пропозицій та рекомендацій для удосконалення публічного адміністрування природоохоронних механізмів у морських портах на основі нормативної бази національного та наднаціонального рівнів, сучасних управлінських практик екологізації портової діяльності. Окреслені мета та завдання формують основу для подальших правових і управлінських розробок у сфері управління морською та портовою діяльністю, сприяючи вдосконаленню законодавства й управлінських підходів відповідно до принципів доброго урядування та екологічної відповідальності.

Виклад основного матеріалу дослідження. Сучасна система природоохоронних механізмів у морських портах є результатом тривалої еволюції, що поєднує історично складені та характерні для відповідних періодів розвитку людства підходи як до правового регулювання, так й до реалізації схвалених норм. Її становлення відображає послідовну зміну пріоритетів у забезпеченні екологічної безпеки та охоплює такі етапи: *первинний*, для якого були характерні санітарні, естетичні та економічні підходи до запобігання забрудненню та засміченню прибережних акваторій; *індустріальний*, що супроводжувався зростанням антропогенного навантаження на природне, зокрема морське, середовище, формуванням систем природоохоронного законодавства та управлінських практик боротьби із забрудненням акваторій;

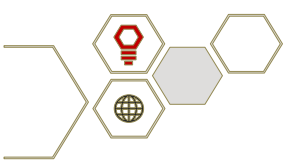
сучасний, що передбачає комплексний і системний підхід до охорони довкілля, інтеграцію екологічного моніторингу та контролю до управлінських процесів, а також впровадження інноваційних цифрових інструментів і механізмів міжвідомчої координації. Цей період характеризується триваючими викликами, пов'язаними зі зростанням екологічних ризиків у морських портах та зумовлюють необхідність формування нових підходів до публічного адміністрування природоохоронних процедур. Механізм такого адміністрування передбачає наявність міжгалузевої правової бази різного рівня та ступеня імперативності, системи органів та властивих їх діяльності інструментів впливу, що забезпечують досягнення балансу між економічною ефективністю портової діяльності та необхідністю збереження довкілля. Він також має урахувати сучасні тенденції діджиталізації, автоматизації та екологізації портової та морської діяльності [2].

На наше переконання, в екологізації портів на теперішній час слід виокремлювати два складники: «внутрішній», що передбачає убезпечення довкілля від власних механізмів та робіт за основним напрямом діяльності портів, енергозабезпечення устаткування, зменшення викидів у повітря та скидів до акваторій (втілюється у концепції «зелених», «енергоефективних» портів та через постійний моніторинг стану довкілля як на території та в акваторії портів, так й у портовому регіоні у цілому); «зовнішній», якого спрямовано на суб'єктів, зацікавлених у роботі портової системи (судна, екіпажі, вантажовідправники тощо) і які мають виконувати встановлені законодавством екологічні вимоги під час перебування у портах; його втілено у стандартах обслуговування суден та через реалізацію контролю за дотриманням природоохоронного режиму у портах. При цьому, розмежування таких напрямів може бути лише умовним, адже взаємодія між, наприклад, екологізацію основної діяльності та її спрямованістю на зацікавлених суб'єктів є аксіоматичною – без таких зацікавлених суб'єктів порти не мають змоги працювати за основним напрямом діяльності. Проте суб'єктний склад, звісно, є різним, також наявні відмінності й

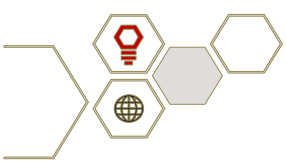
в адмініструючих функціях і повноваженнях владних суб'єктів, але спільним фактором для усієї портової діяльності виступає екологічна «парасолька», якою поєднуються природоохоронні стандарти, спрямовані на захист довкілля

Паралельно з актуалізацією внутрішньодержавних змін, зумовлених екологізацією та зміною підходів до публічного адміністрування природоохоронних заходів, триває глобалізація та транснаціоналізація правового регулювання, наслідком яких є оновлення організаційного, так й правничого компонентів національних систем управління, що виявляється в їх зростаючій відкритості до впливу міжнародно погоджених правових норм та організаційних практик, адаптації до них та посиленні ролі наднаціональних акторів, які, відповідно до міжнародних домовленостей, можуть бути уповноважені на здійснення моніторингових та контрольних повноважень, специфічної аудиторської діяльності. У результаті сьогодні публічне адміністрування фактично втрачає суто внутрішньодержавний характер, трансформуючись на комплексну багаторівневу систему, у межах якої державні підходи до правового регулювання та управління формуються з урахуванням міжнародних зобов'язань, екологічних стандартів та принципів сталого розвитку, що сприяє утвердженню нової моделі адміністрування, орієнтованої на баланс між суверенітетом держави та необхідністю глобальної екологічної відповідальності. При цьому воно продовжує спиратися на державну владу, підкріплюватися та забезпечуватися нею, поширюватися на все суспільство, а також поза межами державного кордону у сфері міжнародної політики [3, с. 44]. І природоохоронні процедури у морських портах не є виключенням, адже їм приманні усі риси публічного адміністрування сфер суспільного життя, виробництва, транспортної діяльності тощо. Вони є складником загальнодержавної системи охорони навколишнього середовища, елементом екологічної політики та частиною публічного адміністрування, що здійснюється в умовах підсилюваного впливу наднаціональних регуляторів. Поступово ці, здебільшого контрольні, механізми засвідчують перехід від традиційної моделі

державного контролю до інтегрованого управління, базованого на екологічних оцінках, превентивних заходах, інформаційно-аналітичному забезпеченні та міжвідомчій взаємодії.

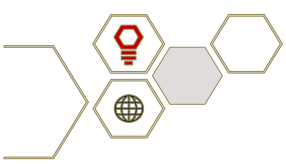
Сукупність зазначених механізмів та підходів відповідає сучасним тенденціям у сфері морського екологічного урядування, сприяє гармонізації національного законодавства з міжнародними екологічними стандартами, зміцнює інституційний потенціал держави у сфері забезпечення екологічної безпеки у портах та дає підстави для формулювання визначення «публічного адміністрування у сфері природоохоронних портових процедур» як діяльності уповноважених владних суб'єктів, спрямовану на формування, реалізацію, моніторинг і контроль за дотриманням екологічних стандартів та правил на території та в акваторії морських портів. Його компонентами є організаційні, правові, економічні та інформаційно-аналітичні інструменти для запобігання та протидії забрудненню акваторій, повітря, ґрунтів, акустичного та світлового середовища, забезпечення їх ощадливого використання, а також дотримання міжнародних та національних стандартів екологічної безпеки. Таке адміністрування передбачає координацію дій між державними органами (законодавчої, виконавчої, судової гілок влади), органами місцевого самоврядування, адміністраціями портів та суб'єктами господарювання, що здійснюють діяльність у морських портах, а також наддержавних інституцій та уповноважених (окремими державами, їх об'єднаннями тощо) суб'єктів з метою досягнення балансу між економічною доцільністю та екологічною відповідальністю у рамках стратегії сталого розвитку. Крім того, воно реалізується як у «зовнішніх» інструментах, або формах (контрольних та інших спостережних механізмах щодо суден, портів та терміналів), так й у «внутрішніх» заходах, ініційованих судновласниками, портами і терміналами для зменшення забруднення довкілля і моніторингу власної діяльності (впровадження ощадливих технологій, альтернативних джерел енергії та інших компонентів концепцій «зелених» та «смарт» портів). Цю класифікацію,

зважаючи на особливості адміністрування, окреслення можливостей і сфер керуючого впливу, визначення його мети та спрямованості, слід охарактеризувати як функціонально-цільову.

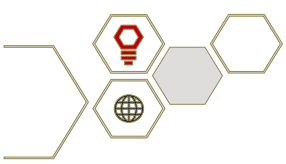
Екологічний контрольний складник, як «внутрішнього», так й «зовнішнього» адміністрування тут відіграє одну з провідних ролей, а його максимальна інтегрованість та оптимальна модель реалізації сприяють формуванню екологічно безпечного середовища портових зон, що може бути ураховано в Україні при триваючому оновленні системи публічного адміністрування екологічного контролю та суміжних спостережних механізмів у портовій галузі. Екологічний моніторинг та контроль можна вважати цілковито органічним компонентом модернізованої комплексної системи піклування про довкілля з охопленням не лише внутрішніх кращих практик відповідального природокористування, а й таких, що мають зовнішній прояв у вигляді відповідних формальностей, оглядових протоколів та постійного спостереження (моніторингу) за станом довкілля у приморських, зокрема припортових, зонах.

Правничий базис публічного адміністрування природоохоронних портових природоохоронних процедур формує комплекс міжнародних угод глобального характеру, спрямованих на запобігання та боротьбу із забрудненням морських портових акваторій і атмосферного повітря різноманітними шкідливими речовинами та сполуками, а також на запровадження і регулювання механізмів відшкодування завданої шкоди (MARPOL 73/78 [4], UNCLOS'82 [5], London Convention 1972 [6] тощо). Аналіз їх положень засвідчує три основні характерні риси: спрямованість більшості угод саме на судна, судновласників та, як наслідок, держави прапора; встановлення стандартів обладнання портів приймальними спорудами та зобов'язання здійснювати контроль за наявністю необхідної документації у рамках процедур Port State Control, що є зобов'язанням держав порту; норми загального характеру передбачені також для прибережних держав з метою забезпечення комплексного екологічного захисту навколишнього середовища.

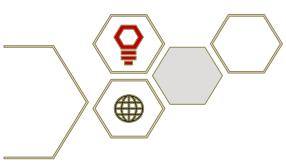

Регіональний (європейський) регуляторний механізм (конвенції щодо захисту довкілля Середземного [7], Балтійського [8], Чорного морів [9], акти європейського законодавства [10]) передбачає комплексні заходи для запобігання і контролю забруднення морського середовища з різноманітних джерел (наземних стоків, суден тощо). Незважаючи на відсутність прямої згадки портів, їх акваторії охоплюються базованими на MARPOL 73/78 положеннями про приймальні споруди для забруднюючих та шкідливих речовин, правилами про очищення скидів та обмеження викидів. Крім того, вони зобов'язують держави впроваджувати національні механізми моніторингу, управління та регіонального співробітництва з метою мінімізації впливу шкідливих речовин на морське середовище, а також забезпечувати доступ громадськості до результатів моніторингу, що свідчить про реалізацію принципів «доброго урядування» і спрямованість на урахування думки місцевих (прибережних) громад, які є найбільш вразливими до наслідків забруднень. Загальні ж організаційні підходи до боротьби із забрудненням морських та річкових акваторій у різних регіонах Європи (плани та стратегії дій у надзвичайних ситуаціях [11 – 13]) демонструють спільну орієнтацію на запобігання аваріям і швидке реагування, а також координацію між національними органами влади. Їхня дія охоплює різні категорії водних просторів у межах регіонів, у т.ч. й портові акваторії як частини внутрішніх вод держав. Порти визнаються ключовими вузлами для організації збору відходів, технічної готовності та моніторингу стану і збереження довкілля. Водночас, строки реалізації передбачених заходів свідчать про їх відтермінованість, а фрагментарні згадки про портові екологічні процедури вказують на необхідність більш комплексного підходу до інтеграції портів у регіональні системи екологічної безпеки та охоплення відповідними планами також й цього компонента забезпечення екологічної безпеки.

В Україні екологічні стандарти морської портової діяльності представлено у програмному (Морська доктрина України [14], Морська природоохоронна стратегія [15], Стратегія розвитку морських портів [16]) та поточному правовому

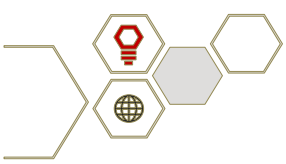

регулюванні [17]. При цьому, у Морській доктрині України (підрозділ «Екологічні аспекти розвитку приморських регіонів») було би доцільно закріпити норми про припортові зони і портові міста, організацію їхньої взаємодії, зважаючи на значний вплив на них портової та пов'язаних з нею видів логістичної діяльності, що, у свою чергу, зумовить встановлення спеціального режиму природоохоронних, контрольних та моніторингових заходів у портах, який може бути деталізований у Стратегії розвитку морських портів та Морській природоохоронній стратегії. Крім того, існуюча відсутність уваги у зазначених та інших актах галузевого законодавства до взаємодії портів та портових міст зумовлює необхідність системного перегляду підходів до управління припортовими територіями та акваторіями. Такий перегляд має передбачати інтеграцію портів у місцеві стратегії розвитку, урахування думки місцевого населення, декарбонізацію та «зелений» розвиток, а також посилення співпраці між органами державної влади, місцевого самоврядування і портовими адміністраціями. Це дозволить не лише знизити негативний вплив портової діяльності на довкілля, а й сприятиме сталому розвитку припортових зон, підвищенню рівня екологічної безпеки, створенню нових робочих місць та оптимізації міської житлової, комерційної та рекреаційної забудови. Слід підкреслити, що саме взаємодія з місцевою владою може стати корисною для раціоналізації розвитку приморських регіонів, адже, наприклад, обласні державні адміністрації сприяють різнорівневій взаємодії між територіальними підрозділами центральних органів виконавчої влади, органами місцевого самоврядування та портовими адміністраціями. Ефективна координація є особливо важливою у випадках виявлення або підозри на забруднення морського середовища, коли необхідно забезпечити швидке реагування та обмін інформацією. На теперішній час механізми взаємодії між філіями ДП «АМПУ» та екологічними інспекціями, уповноваженими на здійснення контрольних функцій відповідно до діючого законодавства, та обласними державними адміністраціями не передбачені, що пов'язано, як представляється, з прагненням

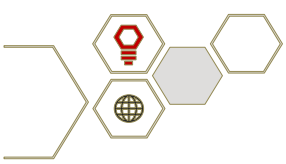
оптимізації та зменшення адміністративного навантаження і, відповідно, забезпечення простішої і швидшої схеми реагування на забруднення. Але слід відзначити, що обласні державні адміністрації мають потенціал для ефективного сприяння організації екологічного контролю та моніторингу припортових територій, розвитку портових міст, інших населених пунктів та розгортанню кращих практик інтегрованого управління приморськими регіонами у співпраці з органами місцевого самоврядування. А активізація участі органів місцевого самоврядування у взаємодії портів з населеними пунктами, у межах яких вони зазвичай розташовуються, може стосуватися, серед іншого, благоустрою, реконструкції портової та припортової міської інфраструктури, розширення логістичних можливостей та виведення їх за межі населених пунктів з метою «розвантаження» міських доріг, а також відстеження впливу портової діяльності на життя місцевих громад. У таких ситуаціях саме органи місцевого самоврядування можуть виступати інструментом забезпечення балансу між економічними інтересами порту та потребами екологічної безпеки місцевого населення, запровадження принципів «доброго урядування» у роботу портової галузі та синергії зусиль з побудови безпечного і здорового довкілля населених пунктів. Як відзначається у дослідницькій літературі, «принципи доброго урядування отримують прояв у публічному адмініструванні морської діяльності в Україні, але деякі дискусійні аспекти все ж залишаються» [18], і, на наше переконання, саме портові контрольні формальності є тією сферою, що жадає перегляду устояних управлінських підходів і запровадження технологій сприяючого адміністрування, що є одним з проявів концепції сервісної держави.

У цілому, аналіз норм внутрішнього українського законодавства та міжнародних угод засвідчує, що правила протидії шкідливому впливу на довкілля портових зон розподілено на два основні напрямки: недопущення забруднення з суден та недопущення забруднення від діяльності порту, яка охоплює обробку суден, але не обмежується нею. Такий розподіл підтверджується й функціонуванням інституційного механізму екологічного

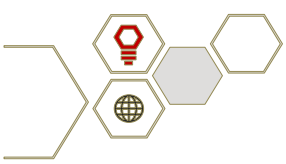
контролю та моніторингу, який здійснюється як щодо суден, які обслуговуються у портах, так й щодо портів (терміналів тощо) як суб'єктів господарювання. У сукупності ці системи створюють єдиний природоохоронний портовий механізм, що об'єктивно не може обмежуватися лише екологічним контролем суден (незважаючи на зачну резонансність та актуальність для України упродовж тривалого періоду), а формує багатовекторну систему, якою охоплюється протидія різним видам забруднення. Функціонування такої системи забезпечується завдяки низці правових режимів, установлених природоохоронним законодавством. Порти при цьому зобов'язані запроваджувати заходи з мінімізації негативного впливу на навколишнє середовище та забезпечувати дотримання встановлених стандартів екологічної безпеки (як й інші суб'єкти господарювання), а здійснювані у них екологічні нагляд, контроль, моніторинг і аудит у своїй сукупності формують взаємопов'язаний комплекс природоохоронних механізмів, метою якого є поліпшення стану довкілля, гарантування екологічної безпеки та підтримання сталості у сфері охорони навколишнього природного середовища. На теперішній час ефективна реалізація та координація цих механізмів набуває особливої актуальності, оскільки дозволяє адаптувати екологічну політику до сучасних викликів та забезпечити належну взаємодію між органами влади та господарюючими суб'єктами, задіяними у портовій діяльності. Вони застосовуються як при «зовнішньому», так й при «внутрішньому» проявах публічного адміністрування природоохоронних контрольних процедур, а у перспективі дозволять розбудувати цілісну, інтегровану модель публічного управління у сфері охорони довкілля, орієнтовану на запобігання екологічним загрозам у морських портах.

Таким чином, публічне адміністрування та здійснення екологічного контролю у морських портах України характеризуються класичними ознаками управлінської діяльності, що охоплює чотири рівні – міжнародний (глобальний та регіональний), загальнонаціональний, а також національні регіональний та

локальний. Цим рівням властиві специфічні зміст, методи та форми реалізації. Локальний рівень адміністрування (у межах окремого порту) також отримує «зовнішні» та «внутрішні» прояви. Першого з них спрямовано на регулювання спостережної активності щодо суден, портової та інших пов'язаних з нею видів діяльності, другого – на організаційні механізми зменшення негативного впливу на довкілля завдяки внутрішнім політикам державних підприємств – морських торговельних портів, окремих терміналів, судновласників, судноплавних компаній тощо. Обидва рівні характеризуються наборами відповідних методів та форм реалізації, зокрема контрольних, наглядових, спостережних, аудиторських. Вони застосовуються з урахуванням характеру управлінського впливу і варіюються у залежності від необхідності та рівня імперативності нормативних приписів щодо їх здійснення. Кожен з виокремлених рівнів характеризується власною інституційною системою, складники якої під час виконання своїх функцій та реалізації повноважень взаємодіють відповідно до встановлених механізмів. Така взаємодія має забезпечувати результативність екологічного спостереження та мати на меті досягнення Цілей сталого розвитку у рамках портової діяльності. Водночас інтеграція різних рівнів управління дозволяє адаптувати екологічні стратегії різного рівня до конкретних умов кожного порту, ураховуючи місцеві особливості.

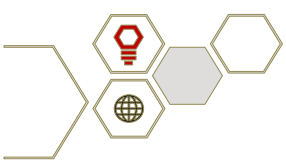
Зважаючи на наведене, можна також сформулювати загальне та спеціальне визначення публічного адміністрування екологічного контролю у морських портах України. Так, за загальним визначенням, публічне адміністрування екологічного контролю у морських портах України – це багаторівнева управлінська діяльність, яка охоплює міжнародний, загальнонаціональний, регіональний та локальний рівні з власними інституційними системами, змістом, методами та формами (інструментами) реалізації, і спрямована на забезпечення формування організаційно-правового середовища екологічної безпеки портової та інших пов'язаних з нею видів діяльності шляхом реалізації різноманітних заходів (міжнародне співробітництво, обмін досвідом, нормотворення і

правозастосування, зокрема, у формі контрольних, наглядових, моніторингових та аудиторських механізмів). Спеціальне визначення передбачає характеристику локального рівня публічного адміністрування екологічного контролю у морському порту як управлінської діяльності уповноважених суб'єктів, що отримує «зовнішній» (здійснення спостережної активності щодо суден та портової інфраструктури – переважно нагляд, контроль, притягнення до відповідальності, відшкодування збитків, меншим ступенем – моніторинг) та «внутрішній» (розроблення й впровадження політик екологічної відповідальності портів, судноплавних компаній, судновласників тощо – переважно моніторинг та аудит) прояви і здійснюється з урахуванням місцевих умов, міжнародних та національних стандартів і кращих практик урядування.

Таким чином, оновлення концепції публічного адміністрування екологічного контролю та інших природоохоронних процедур у морських портах має охопити декілька напрямів і рівнів, отримати як «внутрішній, так й «зовнішній» прояв, сформувати комплексний (інтегрований) механізм підтримання екологічної рівноваги та безпеки з урахуванням масивів даних спостереження за екологічним станом акваторій регіону, держави, окремих прибережних, зокрема портових, зон, сприяти перетворенню портів на сучасні центри «енергетичного переходу» та інтелектуалізації виробничих процесів, що поєднують економічну ефективність, соціальну значимість і відповідальність, а також управлінську інноваційність з мінімізацією негативного впливу на довкілля. Таке оновлення отримуватиме прояв у наступних аспектах:

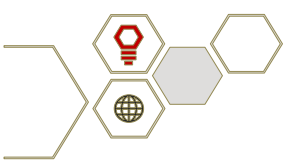
правовий (удосконалення нормативних засад, що поєднує як правотворчі роботи, так й перегляд чинних норм і визначення можливостей приєднання до міжнародних угод у морській сфері, виокремлення у галузевій правовій базі проблематики прибережних регіонів та портів, розгляд можливостей запровадження екологічного страхування та стимулювання з урахуванням досвіду проходження проекту Закону України «Про екологічне страхування» та його відкликання у липні 2025 р.);

організаційно-управлінський (інституційні перетворення із забезпеченням комплексності повноважень і єдності реалізації контрольних (наглядових) та моніторингових механізмів, формування механізмів міжінституційної відповідальної та сумлінної взаємодії між уповноваженими суб'єктами та запровадження для них системи ключових показників ефективності, ризик-орієнтований підхід до перевірок, створення координаційного центру на базі Держекоінспекції для постійного моніторингу стану морського та річкового довкілля з відповідним програмним забезпеченням для опрацювання ризиків забруднення портових акваторій та організації контролю);

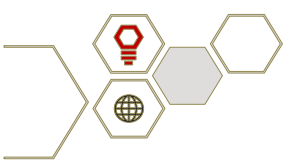
технічний (запровадження постійного спостереження за станом акваторій за допомогою безпілотних систем, датчиків забруднення, використання інших інновацій Четвертої індустріальної революції для реалізації концепцій «зеленого» та «розумного» порту з інтеграцією доступу уповноважених суб'єктів до баз даних екологічної інформації, забезпечення наявності достатньої кількості сучасних портових споруд для безпечного зберігання та обробки небезпечних вантажів, що дозволить мінімізувати ризики забруднення).

З урахуванням спрямованості та сфер такого адміністрування, його форми та методи (інструменти) можуть бути класифіковані на: **попереджувальні**, що мають на меті запобігання виникненню екологічних ризиків на етапах планування та підготовки до провадження діяльності: правова, технічна, екологічна експертиза та оцінка проектів будівництва та реконструкції портових споруд, у т.ч. приймальних для небезпечних вантажів та відходів як з судна, так й власних (портових, термінальних тощо) засобів з формуванням відповідних актів, планів, проектів рішень; розробка, схвалення і впровадження портових екологічних кодексів та стандартів «зеленого» управління; екологічне страхування ризиків забруднення акваторій та стимулювання реалізації природоохоронних та відновлювальних ініціатив зі створенням фондів, визначенням процедур їх наповнення та отримання коштів, впровадження пільг, відшкодувань та інших засобів заохочення реалізації екологічних ініціатив для

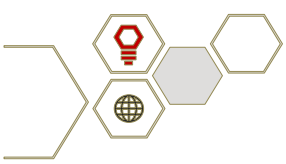
учасників портової діяльності; **контрольні (наглядіві, аудиторські)**, спрямовані на забезпечення дотримання встановлених екологічних вимог і стандартів: проведення планових та позапланових перевірок на основі системи управління ризиками, широке впровадження екологічного аудиту; продовження сертифікації портів на відповідність міжнародними екологічним стандартам; контроль за дотриманням вимог щодо обробки та зберігання небезпечних вантажів, що втілюється у формі перевірок, складання актів та протоколів здійснення контрольних заходів; **спостережні (моніторингові)**, що дають змогу здійснення безперервного збирання та аналізу екологічної інформації для прийняття рішень: постійне екологічне спостереження з використанням безпілотних літальних апаратів, датчиків забруднення та супутникового моніторингу з можливістю формування звітів за обраними часовими рамками (обрані години, дні, тижні, місяці, роки); створення єдиного цифрового реєстру даних про стан морських та припортових акваторій з відкритим доступом для уповноважених органів з можливістю створення аналітичних звітів для урахування у системі управління ризиками; формування та регулярна публікація екологічних звітів портів та терміналів; **відновлювальні**, спрямовані на усунення наслідків забруднення та оздоровлення екосистем: оперативне реагування на випадки забруднення відповідно до екологічних аварійних планів з виїздом на місце, збиранням проб та зразків забруднень, санація та рекультивация забруднених ділянок акваторій і берегових зон, залучення коштів екологічних фондів та відшкодувань для відновлення екосистем, реалізація програм «енергетичного переходу» та декарбонізації портової діяльності з урахуванням думки місцевих громад і результатів громадського екологічного контролю.

Отже, оновлення концепції публічного адміністрування екологічного природоохоронних процедур у морських портах України має базуватися на комплексному, багаторівневому та інтегрованому підході, який охоплює правові, організаційно-управлінські та технологічні складники. Для реалізації такої концепції необхідна гармонізація національного законодавства з

міжнародними зобов'язаннями, оптимізація інституційної взаємодії, впровадження сучасних моніторингових і контрольних технологій, а також створення системи стимулів, що сприятимуть екологічно відповідальній діяльності. Запропонована модель передбачає застосування превентивних, контрольних, спостережних і відновлювальних механізмів, які у сукупності забезпечать мінімізацію екологічних ризиків, підвищення безпеки портових акваторій та сприятимуть трансформації морських портів у інноваційні центри сталого розвитку, інтегровані у глобальні та регіональні «зелені» логістичні мережі.

Висновки. За результатами дослідження, у рамках визначених мети та завдань статті було встановлено, що модернізація публічного адміністрування портових природоохоронних механізмів охопить розгортання міжвідомчої взаємодії між органами центральної влади, місцевого самоврядування, портовими адміністраціями та операторами. Таке поєднання дозволить забезпечити не лише ефективний контроль і моніторинг дотримання природоохоронних стандартів, а й своєчасне прогнозування потенційних ризиків, оптимізацію ресурсів та впровадження інноваційних технологій, спрямованих на підвищення екологічної безпеки та конкурентоспроможності українських портів. У підсумку формуватиметься стійка, адаптивна та прозора система публічного адміністрування, здатна реагувати на зміни зовнішнього середовища та сприяти сталому розвитку морської галузі. Результати роботи підтверджують реалізацію поставлених завдань: здійснено аналіз нормативної бази національного та наднаціонального рівнів, виявлено її характерні риси, сформульовано напрями удосконалення публічного адміністрування природоохоронних механізмів у портах. Подальшого наукового опрацювання потребують: питання використання принципів «доброго урядування» щодо інших напрямів морської та портової діяльності; можливості приєднання до міжнародних угод у сфері морської діяльності для забезпечення сталого розвитку прибережних акваторій; аспекти впровадження концепцій «зелених» та

«сма́рт» портів в українській портовій галузі, а також розширення використання досягнень Четвертої індустріальної революції у портовій діяльності. Для наступних досліджень рекомендованими для застосування є такі методологічні підходи як порівняльний аналіз, синтез та концептуальне прогнозування з окресленням найбільш придатних до впровадження в Україні практик адміністрування портових природоохоронних механізмів, а також принципи довгострокового комплексного планування розвитку водного транспортного комплексу. Їх застосування сприятиме формуванню оновленої моделі публічного адміністрування портових природоохоронних процедур, розрахованої на застосування за умов різноманітних викликів та загроз і забезпеченої від ризиків екологічних, економічних та технологічних потрясінь.

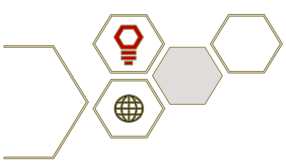
Список використаних джерел

1. Про схвалення Стратегії реформування системи державного нагляду (контролю) у сфері охорони навколишнього природного середовища, раціонального використання, відтворення і охорони природних ресурсів на період до 2029 року та затвердження операційного плану заходів з її реалізації у 2025-2027 роках: розпорядження Кабінету Міністрів України від 25.06.2025 № 625-р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/625-2025-p#Text> (дата звернення: 10.09.2025 р.).

2. Кормич Б.А., Аверочкіна Т.В. Публічне адміністрування морського сектору: цифровізація, автоматизація та оновлення правового базису. *Право та державне управління*. 2024. № 1. С. 294-301. <https://doi.org/10.32782/pdu.2024.1.41>

3. Бінько І. Публічне управління і публічне адміністрування: співвідношення понять. *Вісник АПСВТ*. 2020. № 3-4. С. 41-47. URL: <https://surl.lu/cnvule> (дата звернення: 10.09.2025 р.).

4. International Convention for the Prevention of Pollution from Ships, 1973. <https://surl.li/xoshrv> (дата звернення: 10.09.2025 р.); Protocol of 1978 relating to the

International convention for the prevention of pollution from ships, 1973. URL: <https://surl.lu/zrhvfl> (дата звернення: 10.09.2025р.).

5. United Nations Convention on the Law of the Sea, 1982. URL: <https://surl.lt/ijlmra> (дата звернення: 10.09.2025р.).

6. Convention on the Prevention of Marine Pollution by Dumping of Wastes and Other Matter 1972, URL: <https://wwwcdn.imo.org/localresources/en/OurWork/Environment/Documents/LC1972.pdf> (дата звернення: 10.09.2025р.).

7. Convention on the protection of the Mediterranean Sea against pollution, 1976. URL: <https://surl.lu/dcmnr> (дата звернення: 10.09.2025р.).

8. Convention on the Protection of the Marine Environment of the Baltic Sea Area, 1992. URL: <https://surl.li/tzerwv> (дата звернення: 10.09.2025 р.).

9. Конвенція про захист Чорного моря від забруднення, 1992. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995_065#Тех (дата звернення: 10.09.2025 р.).

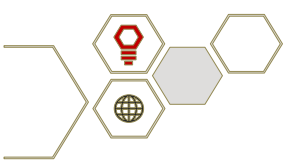
10. Directive on establishing a framework for community action in the field of marine environmental policy. 2008/56/EC. URL: <https://surl.li/ogysty> (дата звернення: 10.09.2025 р.).

11. План дій у надзвичайних ситуаціях на Чорному морі до Протоколу про співробітництво в боротьбі з забрудненням Чорного моря нафтою й іншими шкідливими речовинами внаслідок надзвичайних ситуацій, 2006. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/998_305#Text (дата звернення: 10.09.2025 р.).

12. Baltic Sea Action Plan, 2021. URL: <https://surl.lu/pitrqu> (дата звернення: 10.09.2025 р.).

13. Mediterranean Strategy for the Prevention, Preparedness, and Response to Marine Pollution from Ships (2022-2031). URL: <https://surl.li/razzuh> (дата звернення: 10.09.2025 р.).

14. Морська доктрина України на період до 2035 року, затверджена постановою Кабінету Міністрів України від 7.10.2009 № 1307. URL:

<https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1307-2009-п#Text> (дата звернення: 10.09.2025 р.).

15. Морська природоохоронна стратегія України, схвалена розпорядженням Кабінету Міністрів України від 11.10.2021 № 1240-р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1240-2021-р#Text> (дата звернення: 10.09.2025 р.).

16. Стратегія розвитку морських портів України на період до 2038 року, затверджена розпорядженням Кабінету Міністрів України від 11.07.2013 № 548-р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/548-2013-р#Text> (дата звернення: 10.09.2025 р.).

17. Правила охорони внутрішніх морських вод і територіального моря від забруднення та засмічення, затверджені постановою Кабінету Міністрів України від 29.02.1996 № 269. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/269-96-п#Text> (дата звернення: 10.09.2025 р.).

18. Аверочкіна Т.В., Коваль Н.О., Федотов О.П. Організаційно-правові аспекти діджиталізації галузевих управлінських сервісів в Україні. *Держава та регіони. Серія «Право»*. 2023. № 2(80). С. 138-142. <https://doi.org/10.32840/1813-338X-2023.2.24>